

พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ

INDRA HOLDS THE ERAWAN ELEPHANT

พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต พุ่มพวง)

PhraThepKhunaporn (Sophon Sophanachitto Phumphuang)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: watdevaraj@hotmail.com

บทคัดย่อ

ตำนานพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ มีการกล่าวถึงในพระไตรปิฎกมากที่สุด เพราะเป็นเทพผู้พิทักษ์รักษาพุทธศาสนาเป็นบุคลาธิษฐานในตำนานที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อผู้เคารพ เชื่อถือทั้งในศาสนาต้นกำเนิดคือศาสนาพราหมณ์ และ พระพุทธศาสนาผู้นำที่ผู้ตามเปี่ยมด้วยศรัทธาเพราะด้วยความเปี่ยมเมตตา, เป็นพุทธสาวกผู้อุปัฏฐาก, สามียึดมั่น, บรรพบุรุษผู้ตั้งมั่นทานบต, กัลยาณมิตรต่อผู้ประพฤติธรรม, บุคลาธิษฐานเปรียบองค์ด้วยกฎแห่งกรรม, พระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมี, บิดาผู้เที่ยงธรรม, นักสังคมสงเคราะห์บำเพ็ญประโยชน์, บุตรกตัญญู, ญาติผู้อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่, แม้พระอินทร์จะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ในเทวโลกก็ยังมีวาระที่เปลี่ยนไปเรื่อยๆ บทบาทความสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคมีทั้งรุ่งเรืองและตกต่ำถูกลดบทบาทลงเป็นเทพชั้นรองจาก พระศิวะ พระวิษณุ และพระพรหม ทางพระพุทธศาสนา พระอินทร์ต้องถือศีล 5 บริสุทธิ์ และ บำเพ็ญวัตรบต 7 ประการ จึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงเพราะคุณงาม ความดี เปรียบเหมือนผู้ปกครองในปัจจุบันจะไม่มีชื่อเสียงหากยึดมั่น ปฏิบัติมั่นในหลักธรรม ดังนั้นพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ จึงเป็นเทพที่ปกป้องรักษาพุทธศาสนิกชนที่ยึดมั่นในศีลธรรมอันดีงาม การมีสร้างพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ เครื่องเตือนใจเป็นรูปหล่อ รูปเหมือน และอื่นๆ เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกว่า คนดีเทพรักษา พระคุ้มครอง และเป็นเครื่องป้องกันภัยจากสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ที่จะมาทำร้าย เพราะพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ เป็นเทพเทวราชาคอยปราบปรามสิ่งชั่วร้ายทั้ง 3 โลก คือสวรรค์ มนุษย์ และนรก

คำสำคัญ: ความเชื่อ, พระอินทร์, ช้างเอราวัณ

Abstract

Legend of Indra holds the Erawan elephant. It is most mentioned in the Holy Scriptures. Because he is the guardian deity of Buddhism, it is the personification in the legend that has a great influence on the respectful. Trust in both religion, the origin is Brahmanism and Buddhism, a leader whose followers are full of faith because of compassion, is a follower of a follower, a loyal husband, a firm ancestor, and a friend to the practitioner. , Personification with the Law of Karma, Baphen Charismatic Bodhisattva, the upright father, the ministering social worker, the grateful child, the meek relative to the adult, even though Indra is a great person in the world, it still has its own ever changing agenda. The changing significance of each era, both prosperous and depressed, was reduced to the secondary deities of Shiva, Vishnu and Brahma in Buddhism. Indra has to hold the five holy precepts and practice seven chapters, so there is no change because virtue is like a ruler in the present. Act adhering to the principles Therefore Indra holds the Erawan elephant It is a god that protects Buddhists who adhere to good morals Indra has built an Erawan elephant. Reminders are statues, figures, and so on as a reminder to remember that good people, gods, heal gods and protect them from the unseeable things that will harm. Because Indra holds the Erawan elephant Is a deity, suppressing evil in all 3 worlds namely Heaven, human landscape and hell landscape.

Keywords: The belief, Indra, the Erawan elephant.

บทนำ

ความเชื่อของมนุษย์เกิดจากความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัย ความกลัว จากอำนาจเหนือธรรมชาติ เมื่อเกิดเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่ทำอันตรายต่อชีวิต ความกังวล ความกลัว ทำให้ความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นมนุษย์ ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติย่อมมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ หมายถึง เชื่อในพลังอำนาจที่จะบันดาลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งในจักรวาล ความเชื่อของคนไทย ก็ไม่ได้แตกต่างจากชนชาติอื่น ๆ คือมีความเชื่อถือในเรื่องไสยศาสตร์ ผีसाงเทวดา เชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นและมีฤทธิ์อำนาจที่จะบันดาลร้าย-ดี ให้แก่มนุษย์ ได้การที่คนไทยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติและสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ความเชื่อของคนไทยแต่เดิมคือ “ผี” อันได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีฟ้า (แถน-เทวดา) ผีนา (แม่ขวัญข้าว-แม่โพสพ) ผีดิน (แม่ธรณี) ผีน้ำ (แม่คงคา) และผีอื่น ๆ อีกมากมาย ความกลัวและความไม่รู้จึงเป็นเหตุทำให้เกิดความเชื่อ ความเชื่อเป็นเหตุให้เกิดศาสนา ในสังคมมนุษย์ตั้งแต่สมัยโบราณ ปัจจุบันวิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้าไปมากแต่มนุษย์ก็ยังมีพฤติกรรมกรรม แสดงออกทางความเชื่อ ความเชื่อเรื่อง ผีสาง เทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย เป็นปรากฏการณ์ทางศาสนาในสังคมไทยยังมีความเชื่อเช่นนี้อย่างมั่นคง ในเรื่องต่างๆ เช่น ประเพณีการเกิด การตาย การปลูกบ้านเรือน การเปลี่ยนวัย การศึกษาสงคราม ย่อมมีเรื่องของผีสางเทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายซึ่งเชื่อกันว่าทรงอำนาจ ต้องปรนนิบัติบูชาให้ถูกต้อง เพื่อเป็นหลักประกันหรือการประกันภัยทางด้านจิตใจอย่างหนึ่งในสังคม ความเชื่อของมนุษย์ทุกชนชาติมักจะเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือมนุษย์ดลบันดาลให้เป็นไป บังเกิดเป็นคุณและโทษได้ มนุษย์จึงมีความกลัวและความเชื่อที่ไม่สามารถควบคุมได้สิ่งที่มนุษย์กระทำ คือการเอาอกเอาใจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิพลเหนือมนุษย์เหล่านั้นด้วยการเช่นไหว้ บวงสรวง บนบานศาลกล่าว อธิษฐาน หรืออื่น ๆ และมนุษย์ต้องการสิ่งใด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เพื่อเกิดความเจริญก้าวหน้าในการดำรงชีวิตจึงบนบานขอให้สิ่งนั้นๆ **พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ** เป็นหนึ่งในความเชื่อของของคนไทยที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณแล้วก็ยังมีความเชื่อของเทพเจ้าในแต่ละยุค มีดังนี้

ความเชื่อชาวกรีก มีเทพต่าง ๆ เช่น 1. ซุส (Zeus) เทพผู้เป็นราชาแห่งเทพทั้งหมด ไม่เว้นแม้แต่เหล่ามนุษย์ ซึ่งมี สายฟ้า หรือ ฟ้าผ่า เป็นอาวุธ และมีพี่น้อง 5 องค์ คือ โฟไซดอน ดีมิเทอร์ เฮรา ฮาเดส และ เฮสเทีย 2. โฟไซดอน (Poseidon) เทพเจ้าแห่งท้องทะเล ผู้เป็นน้องชายของซุส มี ตรีศูล หรือ สามง่าม เป็นอาวุธ 3. ดีมิเทอร์ (Demeter) เทพีแห่งความสมบูรณ์ ผู้ควบคุมด้านเกษตรกรรม 4. เฮรา (Hera) ราชีนีแห่งสวรรค์ ผู้ซึ่งเป็นทั้งพี่สาวและภรรยาของซุส เธอเป็นเทพีแห่งการให้กำเนิด และสตรี ผู้มีนกยูงเป็นสัตว์ประจำตัว 5. แอเรส (Ares) บุตรของ ซุส กับ เฮรา เป็นเทพแห่งสงคราม มีสัตว์ประจำตัวคือ เหยี่ยว และสุนัข มังกรไฟ มีน้องสาวชื่อ อีริส เทพีแห่งการวิวาท ซึ่งเป็นภรรยาของเขาด้วย 6. อพอลโล่ (Apollo) บุตรของซุส กับ เทพีเลโต และมีน้องสาวฝาแฝดคือ อาร์เทมิส (Artemis) เทพเจ้าแห่งการทำนาย กีฬา และการรักษาโรค ทั้งยังเป็นเทพแห่งพระอาทิตย์ มี พิณ เป็นเครื่องดนตรีประจำตัว 7. อาร์เทมิส (Artemis) เทพีแห่งดวงจันทร์ และการล่าสัตว์ ฝาแฝดของ อพอลโล่ และเป็น 1 ใน 3 เทพีพรหมจรรย์ ที่มีอาวุธเป็นคันธนู โดยมีสุนัขเป็น ผู้ติดตาม 8. เฮอร์มีส (Hermes) บุตรของซุส กับ นางไม้มีอา เป็นเทพแห่งการค้า การโจรกรรม ทั้งยังเป็นผู้ส่งสารของเหล่าเทพ มี คทาอะคูเซียส (สัญลักษณ์แห่งการแพทย์) ประจำกาย ชอบสวมหมวกปีกกว้าง 9. อาร์เธน่า (Athena) เทพีแห่งความเฉลียวฉลาด ผู้ซึ่งเชี่ยวชาญศิลปศาสตร์กรีกทุกแขนง และเป็นที่มาของ

ชื่อเมืองเอเธนส์ (Athens) มีสัตว์ประจำตัวเป็น นกยูง 10. อโฟรไดต์ (Aphrodite) เทพีแห่งความรักและความงดงาม บุตรีของซุส และเทพีไดโอนี ซึ่งนางมีสัมพันธ์ชู้สาวกับ แอเรส (Ares) จนเกิดเป็นทายาทคือ คิวปิด (Cupid) นั่นเอง 11. ฮีเฟสตัส (Hephaestus) เทพแห่งไฟ และการช่าง บุตรของซุส กับ เฮรา เป็นเทพที่พิการและรูปร่างอัปลักษณ์ 12. ไดโอนีสัส (Dionysus) เทพแห่งไวน์ และเทพแห่งละคร ผู้ซึ่งเป็นความหวังในการเก็บเกี่ยวผลไม้

ความเชื่อชาวโรมัน ก็มีเทพต่าง ๆ เช่น อีเนียสของโรมันก็ถูกดึงไปเป็นสามีของลาเวเนียพระราชธิดาของกษัตริย์ลาตินัสผู้เป็นบรรพบุรุษของชนละติน ฉะนั้นจึงเป็นบรรพบุรุษของรอมิวลุส และรีมึส ฉะนั้นตำนานเกี่ยวกับโทรจันจึงกลายเป็นตำนานลึกลับเกี่ยวกับบรรพบุรุษของชาวโรมัน ซึ่งเป็นสาเหตุให้ทหารม้าโรมันแต่งเครื่องแบบที่มาจากภาพวาดของโทรจัน กวีนิพนธ์ “เอเนียด” (Aeneid) และ หนังสือสองสามเล่มแรกโดยนักประวัติศาสตร์โรมันลิวี่”

ความเชื่อชาวนอร์ส ชนชาวเจอร์แมนิกเหนือ, ชนชาวไวคิง, หรือยุโรปเหนือ มีศาสนาเก่าแก่เป็นความเชื่อพหุเทวนิยม และยังคงเล่าสืบเนื่องกันมา แม้ภายหลังจากชาวสแกนดิเนเวียหันมานับถือศาสนาคริสต์ จนกลายมาเป็นคติชาวบ้านสแกนดิเนเวียแห่งสมัยใหม่ เทพเจ้าชาวนอร์ส , ชนชาวเจอร์แมนิกเหนือ, ชนชาวไวคิง, หรือยุโรปเหนือ เป็นชื่อเรียกรวมของเทพเจ้าที่รู้จักกันดีในนามเทพเจ้าของชาวนอร์ส เทพสูงสุดคือโอดิน มหาเทพ ได้แก่ ธอร์ เทพสายฟ้าผู้มีค้อนใหญ่เป็นอาวุธ โดยเป็นเทพนักรบผู้พิทักษ์มนุษยชาติ โอดินน์ เทพเจ้าพระเนตรเดียว ผู้ทรงขวนขวายหาความรู้ในโลกธาตุทั้งหลาย และพระราชทานอักษรรูนิให้แก่มนุษย์; เฟรียา (Freyja) เทพสตรีผู้ทรงสิริโฉม ผู้ใช้เวทมนตร์ (seiðr) และทรงฉลองพระองค์คลุมขนนก ผู้ทรงม้าเข้าสู่สมรภูมิเพื่อเลือกเอาดวงวิญญาณในหมู่ผู้ตาย; สคาตตี (Skaði) ยักษ์ขี้นและเทวีแห่งการสกี ผู้อาศัยอยู่ท่ามกลางผืนหิมะป่าบนภูเขาในฤดูหนาว; นียอร์เดอร์ (Njörðr) เทพเจ้าทรงฤทธิ์ผู้อาจปราบได้ทั้งทะเลและไฟและยังประทานความมั่งคั่งและที่ดิน; เฟร้อร์ (Freyr) ผู้นำสันติภาพและความเปลือยเปลื้องมนุษยชาติ ผ่านทางฤดูกาลและการกสิกรรม; อิดุนน์ (Iðunn) เทพเจ้าผู้ทรงรักษาแอปเปิลที่ให้ความเยาว์วัยชั่ววันรันดร์; เฮย์มดัลเลอร์ (Heimdallr) เทพเจ้าลึกลับผู้ประสูติแต่มารดาเก่าตัน ทรงสามารถฟังเสียงหญ้าโต มีพระทนต์เป็นทองคำ และมีเขาสัตว์ที่เป่าได้ดังกิ้งก้อง; และยอดขุนโลกี ผู้นำโศกนาฏกรรมมาสู่ทวยเทพโดยวางแผนให้บัลเดอร์ (Baldr) พระโอรสแห่งเทพเจ้าฟริกค์ ต้องตาย เป็นต้น

ความเชื่อศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู มีการนับถือเทพหลายองค์ เหตุผลที่สำคัญก็คือเทพเจ้าทั้งหมดมีฤทธานุภาพสามารถบันดาลทุกข์สุขให้กับมนุษย์บนพื้นโลกนั่นเอง เช่น พระศิวะหรือพระอิศวร เทพผู้ทำลายและสร้างโลก พระวิษณุหรือพระนารายณ์ เทพผู้รักษาคู่ครองโลก พระพรหม เทพเจ้าผู้สร้างจักรวาลและโลก พระอินทร์ เทพผู้รักษาทางด้านทิศตะวันออกและผู้พิทักษ์พุทธศาสนา พระนางอูมาเทวี ผู้ซึ่งเป็นเทวีแห่งความเมตตา พระสุรัสวดี ผู้ซึ่งเป็นเทวีแห่งภาษาและความรู้ พระนางลักษมี เทวีแห่งความมั่งคั่งและเทวีแห่งความดีงาม พระพิฆเนศวร เทพแห่งศิลปะวิทยาการและเทพแห่งความสำเร็จ พระอาทิตย์ เทพแห่งไฟหรือดวงตะวัน พระจันทร์ เทพเจ้าแห่งเสน่ห์ พระราหู เทพนพเคราะห์ พระยม เทพแห่งความเที่ยงธรรมและความตาย **พระกามเทพ** เทพแห่งความรัก **พระอินทร์ เทพผู้พิทักษ์รักษาพุทธศาสนา** ในคติความเชื่อทางพุทธศาสนา มักเรียก พระอินทร์ ในชื่อ ท้าวสักกะ หรือ ท้าวศักระ เป็นผู้ปกครองสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ท้าวสักกะนั้น

ในบางครั้งมักถูกเรียกด้วยชื่อ “อินทระ” หรือในชื่อที่เรียกขานทั่วไปอีกชื่อว่า “เทวานัม อินทระ” อันหมายถึง “จอมเทพ” หรือ “หัวหน้าแห่งเทพทั้งหลาย”(สันสกฤต: อินฺทฺร, บาลี: อินฺท) เป็นเทพที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมากที่สุด ศาสนาพุทธพระอินทร์อยู่ในฐานะเทวดาที่เป็นสาวกของพระพุทธเจ้า เป็นเทพผู้พิทักษ์รักษาพุทธศาสนาคอยรับใช้ให้ความช่วยเหลือ ในคัมภีร์พระเวทของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ในสมัยนั้น พระอินทร์เป็นเทพเจ้าสูงสุด เมื่อศาสนาพราหมณ์-ฮินดูจะกลับมารุ่งเรืองอีกครั้งก็ลดลำดับพระอินทร์ลงมาเป็นเทพชั้นรองและยกพระตรีมูรติขึ้นเป็นใหญ่ ประเทศไทยกล่าวถึงพระอินทร์บ่อยครั้ง ดังที่ปรากฏอยู่ในงานจิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปกรรม สัญลักษณ์ หรือการตั้งชื่อต่าง ๆ มากมาย จึงเป็นที่น่าสนใจใคร่การศึกษาถึงประวัติความเป็นมา หน้าที่ คุณงามความดีต่างๆ

1. กำเนิดพระอินทร์ เทพผู้พิทักษ์รักษาพุทธศาสนา

2.1 กำเนิดพระอินทร์ ตามแนวทางของพระพุทธศาสนาผู้ที่จะเป็นพระอินทร์ได้ต้องถือศีล 5 บริสุทธิ์ และ บำเพ็ญวัตรบพ 7 ประการ จะต้องประกอบคุณงามความดี ด้วยการปฏิบัติตนตามหลักวัตรบพ 7 ประการ คือ 1. มาตาเปติภโร (การเลี้ยงดูมารดาบิดาตลอดชีวิต) 2. กุเลเชฐฐาปจายี (การประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล ตลอดชีวิต) 3. สณฺหาโวโจ (การพูดจาแต่คำอ่อนหวาน ตลอดชีวิต) 4. อปิสุณฺวาโจ หรือ เปสุณฺยยปฺปายี (การไม่พูดคำส่อเสียด พูดสมานสามัคคีตลอดชีวิต) 5. ทานสฺวิภาครโต หรือ มจฺเณรวินโย (ยินดีในการแจกทาน ปราศจากความตระหนี่) 6. สจฺจวาโจ (พูดแต่คำสัตย์ตลอดชีวิต) 7. โอลฺโธโน หรือ โกลฺธานิกฺกุ (ไม่โกรธตลอดชีวิต ถ้าความโกรธเกิดขึ้น ก็จะรีบกำจัดโดยฉับพลันทันที)

2.2 กำเนิดเริ่มในสมัยฤคเวท ก่อนการปรากฏของยุคตรีมูรติ ในหนังสือเทวกำเนิดได้ กล่าวถึงพระอินทร์ในเชิงประวัติศาสตร์ว่า เป็น 1 ใน 8 เทพ ที่ปรากฏบทบาทสำคัญในหมู่ชาวอารยัน (ประมาณปี 1700 B.C) พระอินทร์เป็นเทพแห่งพายุ-บรรยากาศ-เทพแห่งสงคราม ทรงใช้ชิวะหรือสายฟ้าเป็นอาวุธ เป็นเทวดาที่โดดเด่นใน คัมภีร์ฤคเวท มีหน้าที่ปกป้องเทพเจ้าและมนุษย์จากภูตร้ายที่เป็นตัวแทนความโหดเหี้ยมทางธรรมชาติโดยเฉพาะความแห้งแล้งและความมืด ประจำทิศตะวันออกเฉียงและเป็นเทพารักษ์ที่ยิ่งใหญ่ของชาวอารยันที่ทำให้รบชนะพวกทัสยหรือชาวเงาะป่าพื้นเมือง สมัยต่อมาพระอินทร์ถูกยกบทบาทเข้าแทนที่พระวรุณอย่างค่อยเป็นค่อยไปจนโค่นอำนาจในฐานะเทพผู้เป็นใหญ่เหนือเทพ แต่บางตำราว่าเป็นเทพองค์เดียวกันมาตั้งแต่ในยุคต้น มีชายาในช่วงแรกองค์เดียวนามว่า อินทรานี-เปาโลมี-เอนทรี-ศจี มีพาหนะประจำองค์คือช้างไอราพต-เอราวัณ และม้าสีขาวชื่ออุจฺจฺไรศฺวะ-อุจฺจฺไรศฺรพ (เทพพาหนะที่เกิดครั้งเกษียรสมุทร) ดำรงค้อยู่โดยการดื่มน้ำอมฤตเป็นนิตย์เพื่อให้แก่กล้าในการศึกสงคราม ความสำคัญของพระอินทร์ในยุคแรกนี้ปรากฏชัดเจนจากความยาวของบทสวดที่แต่งขึ้นเพื่อสรรเสริญและพบว่าในพระอินทร์มีบทสวดมากถึงหนึ่งในสี่ของบทสวดทั้งหมด ซึ่งที่มาของพระอินทร์ภายใต้อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ถูกปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมอินเดีย

2.3 กำเนิดพระอินทร์ในคัมภีร์อถรรพเวท กล่าวไว้ว่า พระอินทร์ น่าจะเป็นพี่น้องร่วมมารดา กับพระอัคนี มีมารดานามว่าเอกาษฐกา (เอกาษฐกา), เทวีปริถิวี, เทวีนิชฎิกิริ หรือสถวี ผู้เป็นพระธิดาของพระ

ประชาชนดี แต่ไม่ระบุว่าใครเป็นบิดา และในคัมภีร์ก็กล่าวว่า พระอินทร์อาจมีกำเนิดด้วยอำนาจบำเพ็ญตบะของนางเอกาชฎิกา แต่บางคัมภีร์ก็กล่าวว่า พระประชาชนดี เป็นผู้สร้าง พระอินทร์

2.4 กำเนิดพระอินทร์ในคัมภีร์ฤคเวท กล่าวว่า เทยาส-เทยาส-ทยาอุส เป็นบิดาของพระองค์ แต่ในบางตำรากล่าวว่าเป็นโอรสของ เทยาส และ ปฤถิวี เป็นพี่น้องร่วมบิดากับพระอัคนี ซึ่ง เทยาส หมายถึงฟ้า ส่วน ปฤถิวี หมายถึง ดิน พระบิดาของพระอินทร์ได้สร้างวัชระให้แต่มีข้อขัดแย้งอีก หลายตอนที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ว่า อสุรชื่อ ตวัชฎา เป็นผู้สร้างวัชระให้โดยเมื่อเกิดมาพระองค์ก็ทรงดื่มน้ำโสมเหมือนลูกกวางกระหายน้ำ และทำให้มารดาเป็นม่ายโดยการสังหารบิดาที่คาดว่าน่าจะเป็น ตวัชฎาอสุร สำหรับมารดาของพระอินทร์ คือนางอหิติ แต่ในเทพปกรณัมสมัยหลังกล่าวว่า สวามีของนางอหิติคือ กัศยประชาชนดีและ บางตำรายังว่าพระอินทร์เป็นโอรสของกัศยปะกับนางอหิติโดยมีเหล่าอสุร หรือ อสุระ เป็นพี่น้องต่างมารดา (คือบุตรนางนิตี และนางทนุ) ซึ่งเป็นไปได้ว่า ตวัชฎาอสุร กับ กัศยปะ อาจเป็นองค์เดียวกัน

2.5 กำเนิดพระอินทร์ในคัมภีร์มหาภายี มีการพัฒนาปรับแต่งให้พิสดารขึ้น โดยเน้นการบูชาผู้เป็นหลัก ทำให้ที่มาของพระอินทร์แตกต่างจากกำเนิดยุคแรกๆ ที่กล่าวว่า มีบิดามารดาเป็นผู้ให้กำเนิด โดยในยุคนี้ถือว่าบุคคลที่ปรารถนาเป็นพระอินทร์ต้องกระทำพิธีอัศวเวธ หรือ อัศวเมธ ถึง 100 ครั้งขณะเป็นมนุษย์ และเมื่อเป็นพระอินทร์ก็จะมีระยะเวลาปกครองเพียง 100 ปีทิพย์เท่านั้น จากนั้นจะมีเทพองค์อื่นขึ้นปกครองแทน ซึ่งอาจเป็นมนุษย์หรือผู้มีบุญขึ้นแทนตามวาระ โดยในคัมภีร์วิษณุปุราณะกล่าวถึงเรื่องมนุษย์บำเพ็ญตบะพยายามยกฐานะตนขึ้นเช่น ท้าวสัคระทำให้พระอินทร์หวาดกลัวจนต้องเสียดินนาทานลงมาขโมยมาเพื่อทำลายตบะหรือพิธีเสียหลายครั้ง **ในศาสนาพราหมณ์ พระอินทร์ มีชื่อหลายชื่อ** ดังนี้ 1) เทวปติ-เทวเทวะ-เทวานมินทะ ผู้เป็นใหญ่ในหมู่เทวดา, 2) ทิวสปติ เจ้าแห่งอากาศ, 3) มเหนทร-มหินทร ผู้เป็นใหญ่, 4) มารุตวาน เจ้าแห่งลม, 5) เมฆวาหนะ ผู้ขี่เมฆ, 6) วฤตระหา- ผู้สังหารความแห้งแล้ง, 7) วริตตราหา มีสายฟ้าเป็นอาวุธ, 8) วาสวะ-वासव ผู้เป็นใหญ่ในวสุเทพ, 9) วชิรี-วชิรินทร์-วชิรปราณี ผู้ถือวชิระ, 10) ศตกรต- เจ้าแห่งการบวงสรวงมีกำหนดได้ 100, 11) ศจิปติ ภัสดาแห่งนางศจี, 12) สดมชะ เจ้าแห่งการประกอบพิธีอัศวเมธ 100 ครั้ง, 13) สวรรคปติ-สวรรคปติจอมสวรรค์, 14) สักระ-สักรินทร์ ผู้มีความสามารถยิ่ง, 15) สุรปติ-สุรปติ-สุรปดินทร์-สุรินทร์ ผู้เป็นใหญ่ในหมู่สุระ, 16) อมรินทร์ ผู้เป็นใหญ่ในหมู่อมร, และสมัญญาอื่นๆ เช่น อุกระจันวัน, อุลูกะ, จาณ ทาลี, วัลภิท, ทิวสปติ, สุรปติ, สะโยนี

3. คุณลักษณะของพระอินทร์

3.1 คุณลักษณะของพระอินทร์ในอรรถกถา อธิบายความว่า พระอินทร์มีรูปร่างสูง 3 คาวุต พระวรกายเปล่งรัศมีสีเขียว ลักษณะงดงามดังเทพบุตรทั่วไปอิมเอบด้วยการด ารงอยู่ในศีล อายุกลับปี1,000 ปีทิพย์ ซึ่งในอรรถกถาวิมานวัตถุกล่าวว่าเป็นอากาศัญญูเทวดา 1 ในเทวดา 3 ประเภท แต่มีทิพยฐานะที่สูงกว่าเทวดาทั่วไปในฐานะทั้ง 10 ประการ คือ อายุทิพย์ วรรณทิพย์ ยศทิพย์ สุขทิพย์ อธิปไตยทิพย์ รูปทิพย์ เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ รสทิพย์ โภจัญญูปทิพย์32 แต่เมื่อสิ้นบุญก็ต้องจุติ และมีผู้อื่นเกิดเป็นท้าวสักกะใหม่ทดแทน แม้วาระพระอินทร์ที่เปลี่ยนไปเรื่อยๆ แต่ละองค์ก็ยังคงมีคุณสมบัติเหมือนกันราวกับเป็น เทพองค์เดียวกันไม่สามารถจำแนกออกได้ ดังปรากฏยืนยันในเหตุการณ์สักกปณหสูตรว่าเมื่อครั้งที่ถูกมรณภัยคุกคามมีดำริไปเฝ้าทูลถาม

ปัญหาพระพุทธรูปเจ้า เมื่อได้รับพุทธพยากรณ์พระองค์พร้อมเทวดาบริวารทั้งแปดหมื่นต่างบรรลุนิเวศน์ผลกลับมาจากดีใหม่ในอรรถภาพเดิมเป็นท้าวสักกะหนุ่มอีกครั้ง

3.2 คุณลักษณะของพระอินทร์ในคัมภีร์ฤคเวท กล่าวว่า พระอินทร์ มีลักษณะ พระเกศาสีน้ำตาล พระปฤษฎางค์สีน้ำตาลใหญ่ พระศอ มหิมา วรกายใหญ่โต พระอุทรมีขนาดใหญ่บรรจุน้ำโสมได้หลายสระ ทรงพละกำลังอันหาใครต้านมิได้ พระโอษฐ์กว้าง ทรงมีพระทาลิกะ(เครา) สีทอง หรือน้ำตาลปนเหลืองที่สั้นพลั่ว

3.3 คุณลักษณะของพระอินทร์ในไตรเพท กล่าวว่ามีผิว สีทองบ้าง สีแสดบ้าง สีนวลบ้าง มีแขนยาวแปลงรูปร่างตามใจนึก บางตำรามี 2-4 กร ในช่วงต้นเป็นผู้สร้างโลกเทพแห่งสงคราม ทรงเสพสุราที่ทำจากรากไม้ชนิดหนึ่ง เรียกว่า โสมะ สุราชนิดนี้จึงเรียกว่า น้ำโสม มีการประกอบพิธีถวายน้ำโสมแก่ พระอินทร์เป็นพิธีใหญ่จนต้องมีคำสวดถวายน้ำโสมแก่พระอินทร์อยู่ในคัมภีร์สามเวท เรียกว่า โสมยัชญ์ แต่เมื่อเสวยแล้วมักมีพฤติกรรม เทียวเกะกระระราน ชอบโอ้อวด จนมักเป็นเรื่องราวุ่นวาย

3.4 ในอรรถาธิบายกล่าวถึงพระอินทร์ ว่าทรงมีปรีชาสามารถด้านปัญญาเมื่อจะชี้แนะแก้ไขทางออกปัญหาให้แก่เหล่าเทวดาและมนุษย์ ในการเป็นผู้ตัดสินคดีความ หรือเป็นที่ปรึกษาที่คล้ายสถานการณ์จากปัญหาทางจริยธรรมที่เกินความสามารถของท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 เช่น เหตุการณ์พระนางโรหิณีที่ในอดีตชาติได้ประกอบกุศลทานสร้างศาลาถวายพระภิกษุด้วยศรัทธา และได้ฟังธรรมจนบรรลุนิเวศน์ไปจุติยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ระหว่างเขตแดนวิมานเทพบุตรทั้ง 4 เพราะเหตุที่นางมีรูปร่างงดงาม เทพบุตรจึงเกิดจิตสมรักรักใคร่ไม่สามารถตัดสินความว่าควรคู่ควรกับใคร พระอินทร์ได้ทรงออกอุบายไตรภามเทพบุตรทั้ง 4 ว่ารู้สึกเช่นไร ได้รับคำตอบว่า เทพบุตรองค์ที่ 1 จิตเหมือนกับกลองในคราวสงครามไม่สามารถสงบได้, เทพบุตรองค์ที่ 2 จิตเหมือนแม่น้ำที่ตกจากภูเขา, เทพบุตรองค์ที่ 3 ตาทั้ง 2 ของตนถลนออกเหมือนตาปู, เทพบุตรองค์ที่ 4 เหมือนธงที่โบกสะบัดบนเจดีย์ไม่สามารถนิ่งได้ พระอินทร์ได้ตอบกับเทพบุตรทั้ง 4 ว่าจิตของพวกท่านยังพอมได้ แต่เราเมื่อไม่ได้นางจักต้องตาย เหตุนี้เทพบุตรทั้ง 4 จำยอมกนางให้ซึ่งเป็นไหวพริบที่จะมิให้เกิดการวิวาท

4. ช้างเอราวัณ หรือ ช้างสามเศียร พระอินทร์เป็นมหาเทพที่ยิ่งใหญ่เหนือชีวิตของมนุษย์และสรรพสัตว์ มีหน้าที่ปกป้องดูแลโลกให้พ้นจากสิ่งเลวร้ายต่างๆ เป็นผู้นำเหล่าเทพเจ้าไปกำจัดอสูรร้ายในหลายคราวพาหนะของพระอินทร์มี 2 อย่าง คือ "รถม้า" และอีกอย่างคือ "ช้างเอราวัณ" หรือช้าง 3 เศียร (แต่เดิมมีถึง 33 เศียร) ในภาษาสันสกฤต เรียก ช้างเอราวัณ ว่า ไอราวต ไอราวณ ภาษาบาลีเรียก เอราวัณ ส่วนในภาษาไทยเรียกว่า ไอราพต ไอราวัต ไอราวัน และ เอราวัณ ชื่อต่าง ๆ ทั้งหมดนี้มีความหมายถึง น้ำ เมฆฝน รุ้ง แปลรวมว่า กลุ่มก้อนเมฆที่มีฟ้าแลบ และทำให้เกิดฝนตก **ในคัมภีร์ไตรภูมิพระร่วง** มีหลายชื่อเรียกได้แก่ "เตภูมิกถา" "ไตรภูมิ กถา" "ไตรภูมิโลกวินิจฉัย" และ "เตภูมิลอกวินิจฉัย" เป็นวรรณกรรมศาสนาพุทธที่แต่งในสมัยสุโขทัยประมาณ พ.ศ. 1888 โดยพระราชดำรินพระมหาธรรมราชาที่ 1 รวบรวมจากคัมภีร์ในศาสนาพุทธ มีเนื้อหาเกี่ยวกับโลก สันฐาน ที่แบ่งเป็น 3 ส่วน หรือ ไตรภูมิ ได้แก่ กามภูมิ รูปภูมิ และอรุภูมิ เทพดาองค์ ๑ ชื่อ ไอยราวรรณ เทพบุตร ๓๓ เมื่อพระอินทร์เจ้าแลมีที่เสด็จไปเล่นแห่งใดๆ ก็ดี แล ๓ จะใคร่ขี่ช้างไปเล่นจึงไอยราวรรณ เทพบุตรก็นิมิตรตัวเป็นช้างเผือกตัว ๑ ใหญ่นักโดยสูงได้ ๑,๒๐๐,๐๐๐ วา และมีหัวได้ ๓๓ หัวๆ น้อยๆ อยู่สองหัวอยู่สองข้าง นอกหัวทั้งหลายนั้นแล้วหัวใหญ่ได้ ๒,๐๐๐ วา แลหัวถัดเข้าไปทั้งสองข้างแลหัวแล ๓,๐๐๐ วา

ถัดนั้นเข้าไปแลหัวแล ๔,๐๐๐ วา ถัดนั้นเข้าไปแลหัวแล ๕,๐๐๐ วา ถัดนั้นเข้ากว้างแลหัวแล ๖,๐๐๐ วา เร่งเข้าไปแลในก็เรียงใหญ่ตัดกันเข้าไปตั้งกล่าวนี้แล ส่วนหัวอันใหญ่ที่อยู่ท่ามกลางทั้งหลายชื่อ สุทัต เป็นพระที่นั่งแห่งพระอินทร์โดยกว้างได้ ๒,๔๐๐,๐๐๐ วาแลฯ เนื้อหัวตัวนั้นแลมีแท่นแก้วหนึ่งกว้างได้ ๙๖,๐๐๐ วา และมีปราสาทกลางแท่นแก้วนั้นมีทั้งสองแก้วฝูงนั้นโดยสูงได้ ๘,๐๐๐ วา ทั้งฝูงนั้นเทียรย่อมแก้ว ๗ สิ่ง และมีพรวนทองคำห้อยย้อยลงทุกแห่งแก่งไปมา และมีเสียงนั้นไพเราะนักหนาตั้งเสียงพาทย์พิณในเมืองฟ้า ในปราสาทนั้นเทียรย่อมตัดเพดานผ้าทิพย์แลมีแท่นนอนอยู่ในที่นั้นกว้างได้ ๘,๐๐๐ วา และมีราชอาณาจักรนามอนใหญ่หมอนน้อย หมอนอิง องค์พระอินทร์นั้นสูงได้ ๖,๐๐๐ วา แลประดับนี้ด้วยแก้วนิอาภรณ์ทั้งหลายแล ๖ นั้งเหนือแท่นแก้วนั้น หัวข้างได้ ๓๓ หัวไส้ พระอินทร์ให้เทพดาทั้งหลายชี้ ๒๒ หัวนั้น มีบุญเพียงประดุจพระอินทร์ใส่ฯ อันว่าหัวข้างทั้ง ๓๓ หัว แลหัวๆ มีงา ๗ อันแลงาแต่ละอันยาวได้ ๔๐๐,๐๐๐ วา แลงานนั้นมีสระได้ ๗ สระฯ แลสระนั้นมีบัวได้ ๗ กอๆ บัวแลกอนนั้นมีดอก ๗ ดอกๆ แลอันนั้นมีกลีบ ๗ กลีบๆ แลอันๆ มีนางฟ้ายืนร่าระบำบรรพต แล ๗ คน แลนางแลคนๆ นั้นมาสาวใช้ได้ ๗ คนโสด...**ในคัมภีร์วิษณุปุราณะ**ของศาสนาฮินดูก็กล่าวว่า ช้างเอราวัณเป็นหนึ่งในสิ่งวิเศษที่เกิดขึ้นเมื่อคราวเหตุการณ์กวนเกษียรสมุทร เมื่อครั้งที่พระวิษณุอวตารลงมาเป็นเต่าที่เรียกว่า กูรมาวตาร และในคัมภีร์ไตรภูมิก็กล่าวไว้ว่า ช้างที่มาจากมานพใช้งานในการสร้างศาลาเพื่อทำเพ็ญประโยชน์บนโลกมนุษย์นั้นตายไปได้ไปเกิดเป็นเทพบุตรเอราวัณ เพื่อเป็นช้างทรงให้กับมาฆมานพที่อาณิสงค์ได้หนุนส่งให้ไปเกิดเป็นพระอินทร์เอราวัณเป็นช้างที่รูปร่างสูงใหญ่เหมือนภูเขา ผิวกายเผือกผ่อง เป็นช้างที่มีพลังมาก ถือเป็นเจ้าแห่งช้างทั้งหลาย **ในคัมภีร์มหาภารตะ** กล่าวว่า “ช้างเอราวัณมีงา ๔ งา มี ๓ งวง รูปร่างใหญ่มหึมา และเป็นช้างเผือกบางตำนานก็ว่า พระอิศวรได้ประทานช้างเอราวัณให้เป็นช้างทรงของพระอินทร์ บ้างก็ว่าช้างเอราวัณนั้นเป็นเทพบุตร อยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เมื่อพระอินทร์จะเสด็จไปที่ใด เทพบุตรเอราวัณจะแปลงกายเป็นช้างเผือกสีขาว ชื่อว่า เอราวัณ

กล่าวโดยสรุป ช้างเอราวัณเป็นช้างที่มีขนาดใหญ่มาก ผิวกายสีขาว มีหัว ๓๓ หัว แต่ละหัวมีงาเจ็ดงา แต่ละอันยาวสี่ล้านวา แต่ละงามีสระโบกขรณีเจ็ดสระ แต่ละสระมีกอบัวเจ็ดดอก แต่ละกอมีดอกบัวเจ็ดดอก แต่ละดอกมีกลีบเจ็ดกลีบ แต่ละกลีบมีเทพธิดาพื่อนร่าอยู่เจ็ดองค์ แต่ละองค์มีบริวารอีกเจ็ดนาง รวมได้ว่า ช้างเอราวัณมี ๓๓ หัว มีงา ๒๓๑ งา มีสระบัว ๑,๖๑๗ สระ มีกอบัว ๑๑,๓๑๙ กอ มีดอกบัว ๗๙,๒๓๓ ดอก กลีบบัว ๕๕๔,๖๓๑ กลีบ เทพธิดา ๓,๘๘๒,๔๑๗ องค์ และบริวารของเทพธิดาอีก ๒๗,๑๗๖,๙๑๙ นาง

บทบาทและหน้าที่อันสำคัญของช้างเอราวัณ คือ เป็นพาหนะที่นำเสด็จพระอินทร์ไปยังสถานที่ต่าง ๆ ทั้งบนสวรรค์และมนุษย์โลก เพื่อดูแลทุกข์สุขของชาวโลก เป็นช้างศึกให้พระอินทร์ออกไปทำการรบกับพวกอสูร ทำหน้าที่ดูแลโลกทางด้านตะวันออกควบคู่กับพระอินทร์ และเนื่องจากพระอินทร์ทรงเป็นหัวหน้าเทพที่กำกับดูแลดินฟ้าอากาศ มีวัชระสายฟ้าเป็นอาวุธ เป็นศัตรูกับความแห้งแล้ง นำความอุดมสมบูรณ์และความชุ่มฉ่ำสู่โลกมนุษย์ ช้างเอราวัณจึงมีหน้าที่ตุน้ำจากโลกขึ้นไปบนสวรรค์ ให้พระอินทร์บันดาลให้เกิดน้ำจากฟ้าตกลงสู่โลกมนุษย์ โดยเฉพาะประเทศทางเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงประทับใจและชื่นชมในตัวช้างเอราวัณที่ทำประโยชน์ให้แก่ชาวโลก

5. พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ วัดเทวราชกุญชร วรวิหาร

พระอินทร์ เป็นชื่อเทวราชผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และชั้นจาตุม มหาราช หรือผู้เป็นใหญ่ในเทวโลก เทวโลกมี 6 ชั้น รู้กันทั่วไปว่า สวรรค์ ซึ่งเป็นภูมิหรือกำเนิดอันสมบูรณ์เพียบพร้อมกันไปด้วยความผาสุก ทุก ๆ สิ่งล้วนชวนให้เพลิดเพลินเจริญใจทั้งนั้น ดังจะเห็นได้ในคำเปรียบเทียบสิ่งสวยงามว่าเหมือนกับชาวสวรรค์ เช่น หญิงที่สวยงามก็ว่าเหมือนกับเทพอัปสร ชายงามก็ว่าเหมือนเทพบุตร บ้านเมืองสะอาดสวยงามก็ว่าเหมือนเมืองสวรรค์ เป็นต้น เรื่องมีอยู่ว่า พระอินทร์กับเทพสหจร รวม 33 องค์ เป็นใหญ่เป็นผู้ปกครองเทวโลกชั้นนี้ เทวโลกชั้นนี้ถึงความรุ่งเรืองด้วยบุญญาภพของพระอินทร์ และเทพสหจรเหล่านี้ ท่านพรรณนาไว้ว่า มีเวชยันตปราสาท มีสุธรรมสภา มีสวนนันทวัน มีสวนจิตรลดา มีสุนันทาโบกขรณี ล้วนแต่น่ารื่นรมย์เกิดขึ้นเพราะบุญญาภพของพระอินทร์และพระราชเทวี พระอินทร์เป็นพระราชอาของทวยเทพชั้นนี้ พระนามที่หมายถึงพระอินทร์องค์นี้มีมากถึง 27 พระนาม พระนามเหล่านี้ล้วนเป็นเนมิตตกนาม ไม่มีใครตั้งให้ เกิดขึ้นตามคุณสมบัติ พระนามที่รู้จักกันโดยมากคือ พระอินทร์ ท้าวสักกเทวราช ท้าวมชวะ ท้าวปุนิตทะ ท้าววาสะวะ ท้าวสหัสสักกะ ท้าวสุขัมบดี ท้าวเทวานมินทะ เป็นต้น

พระอินทร์มีเวชยันตราชรถเป็นราชพาหนะ มาตลิตเทพบุตรเป็นสารถีม้าสินธพที่ใช้เทียมเวชยันตราชรถเป็นม้าเนรมิต เพราะในเทวโลกไม่มีสัตว์เดรัจฉาน ส่วนช้างของพระอินทร์นั้นชื่อว่า เอราวัณ เป็นช้างจำแลง กล่าวคือ มีเทพบุตรองค์หนึ่งชื่อว่า เอราวัณ ทำหน้าที่เป็นช้างทรงในเวลาพระอินทร์และเทพสหจรเสด็จประพาสอุทยาน เอราวัณเทพบุตรจะเนรมิตกายเป็นช้างใหญ่ประมาณ 150 โยชน์ มีกระพอง 33 กระพอง แต่ละกระพองวัดโดยรอบประมาณ 3 คาวุต วัดผ่าศูนย์กลางกึ่งโยชน์ ในท่ามกลางกระพองทั้งหมด จะมีกระพองหนึ่งประมาณ 30 โยชน์ ชื่อสุทัสนะ เป็นที่ประทับของพระอินทร์ บนกระพองเหล่านั้นมีรัตน - มณฑปประมาณ 12 โยชน์ ในระหว่างกระพองเหล่านั้นประดับด้วยธงแก้ว 7 ประการ สูงธงละ 1 โยชน์ บัลลังก์แก้วมณีประมาณ 1 โยชน์ ซึ่งลาดดีแล้วสำหรับพระอินทร์มีอยู่ในท่ามกลางรัตนมณฑป กระพองอื่นนอกจากนี้ก็มีรัตนบัลลังก์ประจำสำหรับเทพสหจรเหล่านั้นประทับ กระพองหนึ่ง ๆ มีงากระพองละ 7 งา งาหนึ่ง ๆ ยาว 50 โยชน์ แต่ละงามีสระโบกขรณี 7 สระ แต่ละสระโบกขรณีมีกอบปทุม 7 กอ แต่ละกอมีดอกปทุม 7 ดอก แต่ละดอกมีเทพอัปสรฟ้อนรำอยู่ 7 นาง ทั้งนี้ เกิดขึ้นด้วยการเนรมิตของเอราวัณเทพบุตร

พระอริยมุนี (ศรี ฐิตพโล ป.ธ.8) อดีตเจ้าอาวาสวัดเทวราชกุญชร ได้นำเรื่องช้างพระอินทร์มากล่าวไว้โดยย่อ ด้วยเห็นว่าตรงกับนามของวัดเทวราชกุญชร นามของวัดนี้หากจะแปลเป็นไทยโดยใจความก็แปลว่า ช้างพระอินทร์ (เทวราช แปลว่า เทวดาผู้เป็นใหญ่ เทวดาผู้พระราชฯ หมายถึงพระอินทร์นั่นเอง กุญชร แปลว่า ช้าง) และท่านผู้ทำนุบำรุงวัดนี้ปรากฏว่าเป็นเจ้านายผู้ใหญ่ในราชสำนักและเป็นเชื้อสายของพระบรมราชจักรีวงศ์ เจ้านายเหล่านั้นก็ได้รับมอบหมายให้ทรงบัญชาการเกี่ยวกับราชพาหนะเช่นกรมอัครราช กรมพระคชบาล วัดเทวราชกุญชร นามเดิมว่า สมอแครง เป็นวัดเก่าแก่โบราณ มีมาก่อนสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เจ้าแผ่นดินวังหน้ารัชกาลที่ 1 ปฐมกษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ได้ทรงสถาปนาใหม่ ต่อมาเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี (ต้นสกุลมนตรีกุล) พระองค์เป็นโอรสของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาเทพสุดาวดีเจ้านายชั้นที่ 1 ปฐมกษัตริย์พระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์ จากนั้นกรมพระพิทักษ์เทเวศร์ (ต้นสกุลกุญชร ณ อยุธยา) พระนามเดิมว่า พระองค์เจ้ากุญชร พระองค์เป็นพระราชโอรส

ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงทำการบูรณะปฏิสังขรณ์อย่างมาก ในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานนามว่า วัดเทวราชกุญชร โดยที่พระองค์ทรงนำคำว่า เทวราช มาหน้าพระนามของพระองค์เจ้ากุญชร ต่อมาภายหลังพระองค์เจ้าสิงหนาทราชดุรงค์ฤทธิ์ ได้บูรณะปฏิสังขรณ์อีก ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายคำว่า เทเวศ เทเวศร์ (เทเวศร) เทเวศร์ แปลว่า เทวดาผู้เป็นใหญ่ หัวหน้าเทวดา พระราชา เจ้านาย

พระอริยมุนี (ศรี ฐิตพล ป.ธ. 8) ได้บันทึกไว้ว่า ต่อแต่นั้นมาก็ไม่ปรากฏผู้บูรณะปฏิสังขรณ์ คงเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสอบอกบุญเก็บเล็กผสมน้อยจนที่นั่นค้ำที่นี้เรื่อยมา เนื่องจากเจ้าอาวาสกำลังไม่พอ เห็นรุ่งโรยมามากเกินกำลังจะรักษาไว้ก็รื้อถอนเสีย จนปรากฏว่าวัดนี้รุ่งโรยและทรุดโทรมมาก จากหลักฐานของพระอาจารย์เลียบ (พระเทพสิทธินายก) ได้เขียนไว้ว่า ท่านได้รับแต่งตั้งมาครองวัดเมื่อ พ.ศ. 2457 สมัยนั้นสภาพของวัดรุ่งโรยทรุดโทรมเกือบจะเป็นวัดร้างอยู่แล้ว พระที่อยู่อาศัยมีไม่ถึง 10 รูป เสนาสนะในวัดไม่น่าอยู่น่าอาศัย โย้ รวนเร รั่ว ชำรุดทุกหลัง

ในสมัยที่พระอาจารย์เลียบ (พระเทพสิทธินายก) เป็นเจ้าอาวาสปรากฏว่าวัดนี้คืนสภาพเป็นวัดอีกครั้งหนึ่ง ท่านมีเวลาปรับปรุงวัดนี้อยู่ประมาณ 16 ปี แล้วท่านก็จากไปสร้างวัดใหม่ (วัดเลา ในปัจจุบัน) ที่ตำบลท่าข้าม อำเภอบางขุนเทียน จังหวัดธนบุรี ต่อจากนั้นมาเป็นสมัยของท่านเจ้าคุณพระอริยมุนี (หว่าง ธมมโชโต) กาลเวลาผ่านไปเสนาสนะและถาวรวัตถุที่มีอยู่ก็ถึงความคร่ำคร่ารุ่งโรย ค่อยแต่จนที่นั่นค้ำที่นี้อยู่ตามกำลังสามารถเพื่อให้สิ่งต่าง ๆ คงสภาพอยู่ ทางหงส์และไບระกาถูกพายุพัดหล่นลงมาทำแทนไม่ได้ เพราะกำลังไม่พอ ตลอดเวลาที่ท่านครองวัดนี้ท่านไม่ได้เพียงแต่นั่งแต่นอนอยู่เฉย ๆ เพราะอยากจะให้สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว คงสภาพอยู่ จึงค่อยแต่ค้ำจนของเก่าไว้ของใหม่จึงไม่ปรากฏขึ้น ถึงกระนั้นของเก่าบางสิ่งก็เอาไว้ไม่อยู่ จะเห็นได้ว่าสภาพวัดเทวราชกุญชรนี้ มีสภาพทรุดอยู่บ้าง ชำรุดทรุดโทรมบ้าง บูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นบ้าง แล้วกลับลงสู่สภาพเดิมอีก พลิกกลับไปกลับมาอย่างนี้เห็นแล้วน่าสลดใจ

พระอริยมุนี (ศรี ฐิตพล ป.ธ.8) ท่านได้เขียนเปรียบเทียบไว้ว่าเหมือนคนที่เป็นโรคร้าย เป็นเชิงปรึกษากับกรชทายว่า สมัยที่ตัวท่านเองเป็นเจ้าอาวาสทำหน้าที่ดูแลเสนาสนะและถาวรวัตถุที่มีอยู่เข้าถึงความชราเต็มที หากจะนำมาเปรียบกับคนที่ทั้งแก่ทั้งหง่อม และโรคร้ายกำลังรบกวน โรคที่เป็นก็เป็นโรคที่ไม่สามารถจะรักษาให้หายได้ด้วยยาปฏิชีวนะ จะให้หายจากโรคได้มีอยู่ทางเดียว คือรักษาตามแผนปัจจุบัน ซึ่งจำต้องเชือดเฉือนและตัดอวัยวะที่เป็นโรคร้ายนั้นทิ้งเสีย และการผ่าตัดโรคร้ายนั้น คนไข้จำเป็นต้องมีกำลังสมบูรณ์ทุกประการ เพราะจะต้องเสียโลหิตในการผ่าตัดคนไข้จะสมบูรณ์ได้ก็ต้องบำรุงกำลัง โดยการได้อาหารที่เป็นประโยชน์ให้เพียงพอ กำลังจึงจะเพิ่มขึ้นได้ ถาวรวัตถุในวัดโดยเฉพาะพระอุโบสถและศาลาการเปรียญขณะนี้บางสิ่งบางอย่างตัวไม้ผุกร่อน จะซ่อมแซมบูรณะเฉพาะสิ่งที่ผุที่กร่อนเท่าที่มองเห็นไม่ได้ เนื่องจากเป็นของเก่าสร้างมานาน ประการหนึ่งตัวไม้เหล่านั้นที่เป็นตัวไม้สำคัญก็มี คือเป็นตัวไม้ที่รองรับและการตัวไม้อื่นอยู่ย่อมเป็นการยากที่จะแกะ จะตัด จึงเปรียบเทียบกับคนผู้มโรคร้าย ซึ่งจำเป็นที่สุด ต้องรักษาด้วยการผ่าตัดบูรณะซ่อมแซมเป็นการเก็บเล็กผสมน้อยทั้งนั้น ท่านรูปใดมีบารมีมากก็ทำได้มาก รูปใดน้อยวาสนาบารมีก็ทำได้น้อย เพราะไม่มีมูลนิธิเพื่อการบูรณะ ปฏิสังขรณ์ช่วยเหลือ หากว่าท่านรูปใดไว้วาสนาบารมีมาครองวัดก็เท่ากับว่ามาช่วยทำลายหรือมาช่วยรื้อ

ข้างพระอินทร์ เป็นช้างจำแลงของเทพบุตรนามว่า เอราวัณ เอราวัณเทพบุตรจะกลายร่างเป็นช้างก็ต่อเมื่อพระอินทร์และเทพสหจร มีความประสงค์จะเสด็จออกจากเทพวิมานสู่เทพอุทยานเท่านั้น หมายความว่า จะปรากฏเป็นคชาชาติที่มีอานุภาพนำอัศจรรย์และนำเลื่อมใสที่สุด เพราะเดชแห่งบุญของท่านผู้มีบุญเท่านั้น มิเช่นนั้นแล้วจะปรากฏแต่เพียงนาม ส่วนเอราวัณนั้นจะปรากฏเป็นเทพบุตรเหมือนเทพบุตรทั้งหลายในเทพนคร ผู้ต่ำศักดิ์น้อยบุญวาสนาแม้ปรารถนาจะพบจะเห็นพอเป็นขวัญตาก็ไม่อาจสมปรารถนาได้เลย

ข้างพระอินทร์หรือเทวราชกฤษณะที่ทรงประทานให้เป็นนามวัดสมอแครงนั้น ย่อมมีคติเช่นเดียวกัน คือเมื่อใดท่านผู้ศรัทธาทะนุบำรุงเป็นผู้มีบุญญาธิการ หรือผู้เฝ้าดูแลรักษามีบุญญาธิการได้สร้างสมมาแต่ปุระชาติย่อมสามารถและมีโอกาสได้พบเห็นวัดเทวราชกฤษณะนี้สง่างามนำเลื่อมใส ถ้าบุญญาธิการน้อยย่อมตกอยู่ในสภาพตรงกันข้ามเหมือนความสง่านำอัศจรรย์ของข้างเอราวัณ ซึ่งเป็นช้างคชาธารของพระอินทร์และเทพสหจร ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์จะไม่กลายร่างเป็นช้าง 33 กระพอง ให้เทพเจ้าเหล่าอื่นได้ทรงเป็นอันขาด เพราะเทพเจ้าเหล่าอื่นมีบุญญาธิการไม่คู่ควรกัน

สรุป

วิเคราะห์หลักธรรม ใน พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ วัดเทวราชกฤษณะ วรวิหาร

พระอินทร์ในศาสนาพราหมณ์มีสี่ทอง มีฐานะยิ่งใหญ่เป็นผู้สร้างโลก เป็นเทพเจ้าแห่งสงคราม พวกพราหมณ์เพราะสี่ทอง เป็นสี่ที่แสดงถึงความมั่งคั่ง มั่งมี อบอุน เป็นมิตร สร้างสรรค์ หรือ นักคิดค้น ประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ อิศระ ความเมตตา การมองโลกในแง่ดี สติปัญญา - ความร่ำรวย - ความสว่าง - ความสำเร็จ - โชคลาภ เป็นต้น **ในพระพุทธศาสนาพระอินทร์** มีพระฉวีเป็นสีเขียว และมีพระเนตรมากถึง 1,000 ดวง และพระอินทร์ประกอบคุณงามความดี ถือศีล 5 บริสุทธิ์ และบำเพ็ญวัตรบพ 7 ประการ คือ 1.การเลี้ยงดูมารดาบิดาตลอดชีวิต 2. การประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลตลอดชีวิต 3. การพูดจาแต่คำอ่อนหวานตลอดชีวิต 4. การไม่พูดคำส่อเสียด พูดสมานสามัคคีตลอดชีวิต 5. ยินดีในการแจกทาน ปราศจากความตระหนี่ 6.พูดแต่คำสัตย์ตลอดชีวิต 7. ไม่โกรธตลอดชีวิต ถ้าความโกรธเกิดขึ้น ก็จะรีบกำจัดโดยฉับพลันทันที พระอินทร์ในศาสนาพราหมณ์เป็นผู้ยิ่งใหญ่ในเทวโลกก็ยังมีวาระที่เปลี่ยนไปเรื่อยๆ บทบาทความสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคมีทั้งรุ่งเรืองและตกต่ำถูกลดบทบาทลงเป็นเทพชั้นรองจาก พระศิวะ พระวิษณุ และพระพรหม แต่ในทางพระพุทธศาสนา พระอินทร์ต้องถือนศีล 5 บริสุทธิ์ และ บำเพ็ญวัตรบพ 7 ประการ จึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงเพราะคุณงาม ความดี เปรียบเหมือนผู้ปกครองในปัจจุบันจะไม่มีใครความเลื่อมหากยึดมั่น ปฏิบัติมั่นในหลักธรรมพระอินทร์ จึงมีหน้าที่สำคัญอีกอย่างคือ การป้องกันภัยจากสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ที่จะมาทำร้าย เพราะพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ เป็นเทพเทวราชาคอยปราบปรามสิ่งชั่วร้ายทั้ง 3 โลก คือสวรรค์ มนุษย์ และนรก

บรรณานุกรม

- กรุณา-เรืองอุไร กุศลาศัย, ภารตวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเคล็ดไทย, 2550)
- เกื้อพันธ์ นาคบุปผา, “พระอินทร์ในวรรณคดีสันสกฤต บาลี และวรรณคดีไทย”, คอสมอส. (2546) ตำนานเทพชาวเหนือ. กรุงเทพมหานคร: เครือเถา,
- ตำนานเทพแห่งศาสนาพราหมณ์ หรือ ฮินดู สืบค้นจาก <http://www.oceansmile.com/KHM/Tamnanthep.htm> สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2564
- ไตรภูมิพระร่วง จากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี สืบค้นจาก https://th.wikipedia.org/wiki/ไตรภูมิพระร่วง#cite_ref-1 สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2564
- ผศ. ดร. มนต์รี สิริโรจนานันท์, “พระอินทร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, **บทความวิจัยวารสารมหาจุฬาริชาการ**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2561), หน้า 50
- ผาสุก อินทรารัฐ, "ดาวดิงส์ : สวรรค์ของศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาพุทธ", **ดำรงวิชาการ**, 3, 5 (มกราคม-มิถุนายน):
- พระยาสังฆาภิรมย์ฯ (สรวง ศรีเพ็ญ), **เทวกำเนิด**, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2555),
- พิทักษ์ ไคว่วันชัย **พระอินทร์ “ราชาผู้ครองสวรรค์”** สืบค้นจาก www.siamganesha.com/indra.html สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2564
- มนต์ ทองซึ้ง, 4 ศาสนาสำคัญของโลกปัจจุบัน, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2530),
- เมืองโบราณ “ตำนานและคติความเชื่อเกี่ยวกับพระอินทร์และช่างเอราวัณผู้พิทักษ์พระพุทธศาสนา” สืบค้นจาก <https://www.erawanmuseum.com/history/> สืบค้นเมื่อ 18 มีนาคม 2564
- วิชฌนีย์ เสนาะล้ำ, “คติความเชื่อเรื่องพระอินทร์ในศิลปกรรมแบบเขมรในประเทศไทย”, **สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี)**, (ภาควิชาโบราณคดี: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2530).
- ศานติ ภัคดีคำ, พระอินทร์, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, 2556.
- สุวรรณ สุวรรณเวโช, พื้นฐานความเชื่อของคนไทย, (กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ 1991, 2546), 101.
- Alan Cameron Greek Mythography in the Roman World (2005) OUP, Oxford (reviewed by T P Wiseman in Times Literary Supplement 13 May 2005)